

Værktøjer til sundhedsstyring i frilandsbesætninger

Tine Rousing, Kristian Møllegaard Knage-Rasmussen og Marianne Bonde
Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Institut for Husdyrbiologi og -sundhed,
Aarhus Universitet

Der er stor variation i dyrenes velfærd og sundhed i økologiske svinebesætninger. Dette skyldes formodentlig hovedsageligt forskelle i managementrutiner, der anvendes i de enkelte besætninger. Eftersom brug af antibiotika og ormemidler ikke er ønskelig i økologisk svineproduktion, må hovedfokus lægges på forebyggelse af både sygdomme og parasitter. Det er derfor væsentligt at få viden om samspillet mellem management i besætningen og sygdomsforekomst og at implementere denne viden i et værktøj, som den enkelte svineproducent kan bruge til at forbedre dyresundheden på besætningsniveau. I projektet 'Prevention of selected diseases and parasites in organic pig herds - by means of a HACCP based management and surveillance programme (CorePig)', en fælleseuropæisk indsats, der afsluttedes ved udgangen af 2010, var et af indsatsområderne at udvikle og afprøve et overvågningssystem, der vil gøre den enkelte økologiske svineproducent i stand til at forebygge sygdomme og andre velfærdsproblemer. Der blev fokuseret på at udvikle et managementværktøj, der er baseret på HACCP-princippet (Hazard Analysis Critical Control Points) – et besætningsspecifikt værktøj, der baserer sig på overvågning og kontrol af specifikke problemstillinger via fokusering på risikofaktorer. Fokusområderne var parasitter, farings- og reproduktionsproblemer, fravænningsdiarre samt pattegrisedødelighed. Udkast til værktøjerne er tilgængelige som Microsoft Excel-filer. Disse kan rekvireres ved kontakt til denne artikels forfattere. Det anbefales, at værktøjerne bliver brugt af landmanden sammen med en rådgiver. Hvert værktøj har en brugsanvisning og består af tre dele: i) et spørgeskema og ii) en tjekliste, der skal ud fyldes ude på gården, og som bruges til at genere en besætningsspecifik risikoprofil. Endelig indeholder værktøjet iii) en besætningsspecifik rapport. Denne rapport udpeger fokusområder samt anviser mulige forebyggende handlinger. Dette bilag præsenterer kort konceptet for managementværktøjet. Uddrag fra værktøjet, der fokuserer på pattegrisedødelighed, bruges som eksempel. Oplægget hertil er inspireret af brochuren 'HACCP for Piglet Mortality', der kan downloades fra projekthjemmesiden (www.corepig.coreportal.org).

Risikoprofil

Ved hjælp af et besætningsspecifikt interview ('spørgeskemaet') og en tjekliste samles information om forholdene og management på besætningen, som er relevant for et givent overordnet fokusområde, jf. nedenstående eksempel: Pattegrisedødelighed.

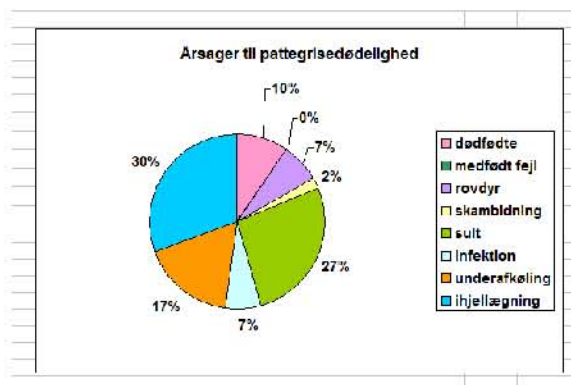
Besætningens specifikke risikoprofil genereres baseret på denne kortlægning og en af en ekspertgruppe angivet individuel vægtning af de enkelte risikofaktorer.

CORE Organic					
Pattegrisedødelighed HACCP				Gård: _____ dato: 18.01.10 observatør: _____	
Liste				generate output view full list	
keyword	remarks	interview	barn checklist		
124 Seer		x	x	x	x
125 faring lang faring	Vare faringerne mere end 5 timer?	x ja	x	0	0
126		nej	x	0	0
153 Pattegrise			x	x	x
156 faring små pattegrise	Farer søerne små grise (mindre end et kg)?	x ja	x	0	0
157		nej	x	0	0
162 observationer krybber sammen	Klumper og ryster pattegrisene sig?	x ja	x	x	x
163		nej	x	x	x

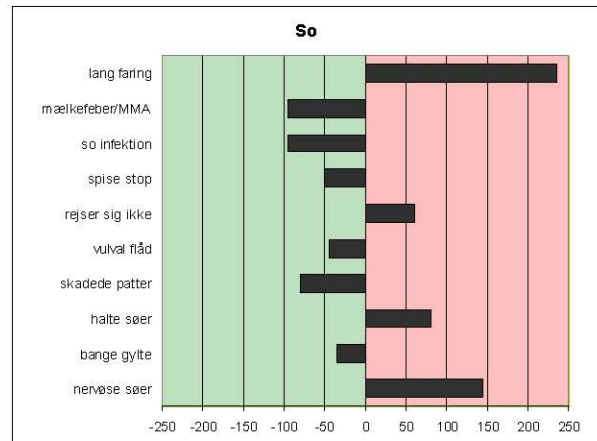
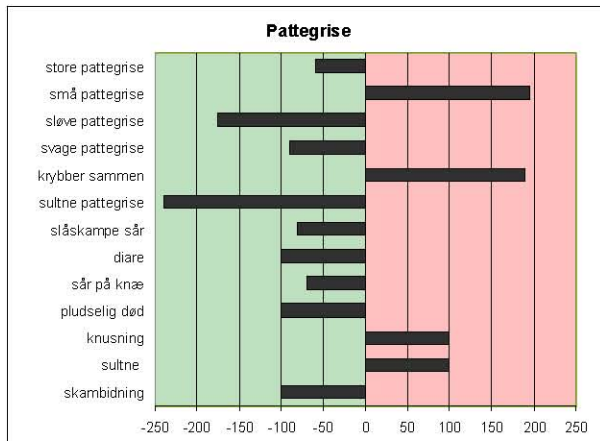
Eksempler på spørgeskema- og tjeklisteinformation, der bruges til at generere den besætningsspecifikke risikoprofil- her med fokus på pattegrisedødelighed.

Besætningsspecifik rapport

Ud fra risikoprofilen genereres en besætningsspecifik rapport, der angiver 1) besætningsspecifikke årsager til det respektive problemområde – i nedenstående eksempel dødsårsager, 2) kortlægning af besætningens styrker og svagheder mht. at imødekomme besætningsspecifikke årsager til respektive problemområde – for svaghedernes vedkommende kaldet risikofaktorer, 3) liste med handlinger, der allerede gennemføres i besætningen, og som foreslås fortsat/evt. opprioriteret for at imødekomme risikofaktorerne og endelig 4) en liste med forslag til forebyggende handlinger i besætningerne – prioriteret jf. den respektive risikofaktors vægt (se ovenfor).

Rapportuddrag: Kortlægning af besætningsspecifikke årsager til besætningsspecifikt problemområde – her årsager til pattegrisedødelighed.

Rapportuddrag: Oplisting af en given besætnings styrker (stolper til venstre, grønt område) og svagheder/risikofaktorer (stolper til højere, rødt område) der referer til dyrene mht. at imødekomme respektive problemområde – her med fokus på pattegrisedødelighed. Profiler, der referer til miljø og fodringsforhold, angives ligeledes i den fulde rapport.

Positivliste...	
1	Der er under 10 % søer der er ældre end 6. kuld – fortsæt nuværende udskiftningsstrategi
2	Godt huld før faring og generelt godt huld i diegivningsperioden – fortsæt nuværende foderstrategi
3	Farehytterne flyttes efter hver faring, holdes rene og tørre. Dette sænker smittepresset betydeligt for pattegrisene – fortsæt med det
4	Søerne flyttes til farehytterne tidligere end 5 dage før faring – fortsæt med det
5	Din foderblanding bliver optimeret efter høst – fortsæt med det
6	Poltene løbes/insemineres først når de er ældre end 7 måneder – fortsæt med det
7	Der er meget vegetation på farefoldene – fortsæt med det

Udfordringsliste...		
1	Lange faringer	Lange faringer øger risikoen for iltmangel hos de sent fødte pattegrise. Hvilket kan medføre sløve grise der bliver lagt ihjel. Lange faringer kan skyldes fede søer, stress og lignende. Sørg for søerne har optimalt huld ved faring, sæt dem tidligt i farefoldene og fjern ydre stress faktorer omkring farefoldene (rovdyr o. lign.)
2	Kolde pattegrise	Kolde pattegrise vil klumpe sig sammen omkring soen, hvilket øger risikoen for de bliver lagt ihjel. Samtidigt svækkes deres immunforsvar fordi alt energien fra mælken bruges på varme produktion. Sørg for et varmt og tørt miljø i farehytterne. Strø efter behov og flyt farehytten hvis det er for vådt i den
3	Nervøse søer	Giver længere faringer, øger risikoen for ihjellægninger, skambidning (især hos gylte) og afslutning af diegivning inden yveret er tomt, hvilket sænker pattegrisenes mælkeoptagelse. Ophold dig mindst to gange af 15 min dagligt hos polte og gylte snak med dem. Snak med søerne på drægtighedsfoldene og faringsfoldene. Hvis der er uden fra kommende stressfaktorer skal de identificeres og fjernes.
4	...	...

Rapportuddrag: Oplisting af handlinger, der allerede er etableret i besætningen, og som foreslås fastholdt - evt. opprioriteret - i besætningen samt oplisting af fore-

byggende handlinger i besætningerne, som foreslås introduceret for her at imødekomme de besætningspecifikke risikofaktorer.